

PERSCOMMUNIQUÉ nr. 89/23

Luxemburg, 5 juni 2023

Arrest van het Hof in zaak C-204/21 | Commissie / Polen (Onafhankelijkheid en privéleven van rechters)

Rechtsstaat: de hervorming van de Poolse rechterlijke macht van december 2019 schendt het recht van de Unie

De waarde van de rechtsstaat is een wezenlijk onderdeel van de identiteit van de Unie als gemeenschappelijke rechtsorde en komt concreet tot uiting in beginselen die juridisch bindende verplichtingen voor de lidstaten inhouden

Nadat Polen op 20 december 2019 een wet had vastgesteld waarbij de nationale regels voor de organisatie van de gewone rechterlijke instanties, de bestuurlijke rechterlijke instanties en de Sąd Najwyższy (hoogste rechterlijke instantie in burgerlijke en strafzaken) werden gewijzigd (hierna: „wijzigingswet”), heeft de Europese Commissie een beroep wegens niet-nakoming ingesteld waarbij zij het Hof van Justitie heeft verzocht te verklaren dat meerdere bepalingen van EU-recht door het bij die wet ingevoerde stelsel worden geschonden.

De Commissie is van mening dat de wijzigingswet de onafhankelijkheid van rechters aantast, omdat die wijzigingswet aan de tuchtkamer van de Sąd Najwyższy (waarvan de onafhankelijkheid en onpartijdigheid niet zijn gegarandeerd) de bevoegdheid toekent om uitspraak te doen in zaken die rechtstreeks van invloed zijn op hun statuut en ambtsvervulling. Bovendien verbiedt de wijzigingswet volgens de Commissie alle nationale rechterlijke instanties om te toetsen of is voldaan aan de vereisten van de Unie voor een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld; als zij dat toch doen, geldt dat als een tuchtrechtelijk vergrijp. De kamer voor bijzondere controle en publieke zaken van de Sąd Najwyższy wordt bij uitsluiting bevoegd verklaard om die toets te verrichten. Tot slot stelt de Commissie dat de wijzigingswet inbreuk maakt op het recht op eerbiediging van het privéleven en op het recht op bescherming van persoonsgegevens doordat rechters verplicht worden om informatie te verstrekken over hun activiteiten binnen verenigingen of stichtingen en over een eventueel lidmaatschap van een politieke partij in het verleden, en door voor te schrijven dat deze informatie wordt gepubliceerd.¹

In de loop van de procedure is Polen bij beschikking van de vicepresident van het Hof van 27 oktober 2021 veroordeeld om de Commissie een dwangsom van een miljoen euro per dag te betalen.² Deze dwangsom werd noodzakelijk geacht om te garanderen dat Polen de voorlopige maatregelen ten uitvoer zou leggen die waren opgelegd in een beschikking van 14 juli 2021³, met name de schorsing van de toepassing van de bepalingen van de wijzigingswet die door de Commissie werden betwist. Bij beschikking van de vicepresident van het Hof van 21 april 2023 is het bedrag van de dwangsom verlaagd tot 500 000 euro per dag.⁴ Met het arrest van vandaag, waarbij de zaak wordt afgesloten, nemen de gevolgen van die beschikkingen een einde. Dit arrest is echter niet van invloed op de verplichting van Polen om de dwangsommen te betalen die tot vandaag verschuldigd zijn geworden.

¹ Zie voor meer informatie over deze procedure en over de bezwaren van de Commissie de perscommuniqués [127/21](#), [180/21](#) en [192/21](#).

² Beschikking van de vicepresident van het Hof van 27 oktober 2021 in zaak [C-204/21 R](#) (zie ook perscommuniqué [192/21](#)).

³ Beschikking van de vicepresident van het Hof van 14 juli 2021 in zaak [C-204/21 R](#) (zie ook perscommuniqué [127/21](#)).

⁴ Beschikking van de vicepresident van het Hof van 21 april 2023 in zaak [C-204/21 R-RAP](#) (zie ook perscommuniqué [65/23](#)).

In zijn arrest van vandaag **heeft het Hof de Commissie in het gelijk gesteld.**

Ten eerste bevestigt het Hof dat **de toetsing of waarden en beginselen als de rechtsstaat, effectieve rechterlijke bescherming en onafhankelijkheid van de rechtspleging door een lidstaat in acht zijn genomen, geheel en al tot de bevoegdheid van het Hof behoort.** Wanneer de lidstaten hun bevoegdheid op het gebied van de organisatie van de rechterlijke macht uitoefenen, moeten zij namelijk de verplichtingen nakomen die voor hen voortvloeien uit het Unierecht. Zij moeten ook **elke teruggang** op het vlak van de waarde van de rechtsstaat in hun wettelijke regeling van de rechterlijke organisatie **vermijden**, door geen regels vast te stellen die de onafhankelijkheid van de rechters ondermijnen. Deze fundamentele waarde voor de identiteit van de Unie komt concreet tot uiting in juridisch bindende verplichtingen waaraan **de lidstaten zich niet kunnen onttrekken met een beroep op nationale bepalingen of rechtspraak, ook niet van grondwettelijke rang.**

Ten tweede herhaalt het Hof, onder verwijzing naar eerdere rechtspraak⁵, zijn beoordeling dat de **tuchtkamer** van de Sąd Najwyższy niet voldoet aan het vereiste van onafhankelijkheid en onpartijdigheid. Het leidt daaruit af dat **de onafhankelijkheid van rechters die het Unierecht moeten toepassen al kan worden ondergraven door het loutere vooruitzicht voor die rechters om het risico te lopen dat de tuchtkamer uitspraak kan doen over hun statuut en de uitoefening van hun functies**, met name doordat die kamer hen strafrechtelijk mag vervolgen of aanhouden, of besluiten kan nemen over wezenlijke aspecten van de arbeidsrechtelijke regeling, de socialezekerheids- of de pensioenregeling die op hen van toepassing zijn.

Ten derde oordeelt het Hof dat de bepalingen van de wijzigingswet waartegen de Commissie bezwaar maakt, relatief ruim en algemeen zijn en zich, mede door de bijzondere context waarin zij zijn vastgesteld, lenen voor een uitlegging dat de tuchtregeling voor rechters en de sancties waarin die regeling voorziet, kunnen worden ingezet om te **verhinderen dat nationale rechterlijke instanties beoordelen of een rechterlijke instantie of een rechter voldoet aan de vereisten in verband met de effectieve rechterlijke bescherming die voortvloeien uit het Unierecht, eventueel door prejudiciële vragen te stellen aan het Hof.** De maatregelen die de Poolse wetgever heeft genomen zijn **onverenigbaar met de waarborgen voor toegang tot een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld.** Deze waarborgen brengen namelijk mee dat **nationale rechterlijke instanties onder bepaalde omstandigheden gehouden zijn na te gaan of de rechterlijke instanties zelf of de rechters die daarvan deel uitmaken, voldoen aan de vereisten die in het recht van de Unie worden gesteld.**

Ten vierde **wordt het recht van de Unie geschonden doordat de wijzigingswet de bevoegdheid om te toetsen of de wezenlijke vereisten in verband met de effectieve rechterlijke bescherming in acht worden genomen, toewijst aan één enkele nationale instantie** (namelijk de kamer voor bijzondere controle en publieke zaken van de Sąd Najwyższy). **In alle materiële domeinen die onder het recht van de Unie vallen en voor alle nationale rechterlijke instanties die uitspraak doen in zaken in die domeinen, moet namelijk in elk opzicht worden gewaarborgd** dat die vereisten in acht worden genomen. Het toetsingsmonopolie dat door de wijzigingswet is ingesteld, kan echter, in combinatie met de hierboven genoemde verbodsbepalingen en tuchtrechtelijke vergrijpen, **bijdragen tot een verdere verzwakking van het grondrecht op effectieve rechterlijke bescherming dat is verankerd in het recht van de Unie.**

Tot slot vormen de nationale bepalingen die rechters verplichten een schriftelijke verklaring af te leggen over hun eventuele lidmaatschap van of betrokkenheid bij een vereniging of stichting zonder winstoogmerk of politieke partij, en voorschrijven dat de gegevens online zullen worden gepubliceerd, volgens het Hof een schending van de grondrechten van die rechters op bescherming van hun persoonsgegevens en eerbiediging van hun privéleven. Het online publiceren van gegevens over lidmaatschap van een politieke partij in het verleden is in dit geval **niet geschikt om het gestelde doel te bereiken**, namelijk de onpartijdigheid van rechters versterken. Uit de gegevens over het lidmaatschap van verenigingen of de betrokkenheid bij stichtingen zonder winstoogmerk van rechters kunnen de godsdienstige, politieke of levensbeschouwelijke opvattingen van rechters worden afgeleid. Door deze

⁵ Arrest van 15 juli 2021, Commissie/Polen (Tuchtregeling voor rechters), [C-791/19](#) (zie ook perscommuniqué [130/21](#)).

gegevens online te zetten, **kunnen personen die proberen informatie in te winnen over de persoonlijke situatie van een bepaalde rechter om redenen die niets te maken hebben met de gestelde doelstelling van algemeen belang, vrije toegang krijgen tot deze gegevens.** Gelet op de bijzondere context van de maatregelen die door de wijzigingswet zijn ingevoerd, **kan die onlinepublicatie rechters blootstellen aan een risico van stigmatisering, en het beeld dat rechtzoekenden en het algemene publiek van die rechters hebben op een ongerechtvaardigde manier beïnvloeden.**

NOTA BENE: Een beroep wegens niet-nakoming gericht tegen een lidstaat die zijn uit het recht van de Unie voortvloeiende verplichtingen niet is nagekomen, kan worden ingesteld door de Commissie of door een andere lidstaat. Indien het Hof van Justitie de niet-nakoming vaststelt, dient de betrokken lidstaat zo snel mogelijk aan dit arrest te voldoen.

Wanneer de Commissie van oordeel is dat de lidstaat niet aan het arrest heeft voldaan, kan zij een nieuw beroep instellen en daarin financiële sancties vorderen. Worden de Commissie echter geen maatregelen tot omzetting van een richtlijn meegedeeld, dan kan het Hof van Justitie, op voorstel van de Commissie, bij het eerste arrest sancties opleggen.

Voor de media bestemd niet-officieel stuk, dat het Hof van Justitie niet bindt.

De [volledige tekst](#) van het arrest is op de dag van de uitspraak te vinden op de website CURIA.

Contactpersoon voor de pers: Stefaan Van der Jeught ☎(+352) 4303 2170

Beelden van de uitspraak van het arrest zijn beschikbaar via „[Europe by Satellite](#)” ☎ (+32) 2 2964106

Volg ons!

